

นักสังคมสงเคราะห์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21:
บทบาทที่ท้าทายต่อการพัฒนาเด็กเยาวชนและครอบครัว
Social Worker in the 21st Century Transformation:
Challenging Role to Child Development Youth and Family

ยศวดี อยู่สุข¹
Yoswadee Yoosuk²

บทคัดย่อ

นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นพลวัต ท่ามกลางขนาดของปัญหาและความรุนแรงที่มีความหลากหลายมากขึ้น บททวามวิชาการนี้ซึ่งมาจากการทบทวนงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ และประสบการณ์การปฏิบัติงานของผู้เขียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อการสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในมิติสังคมที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน รวมถึงผลกระทบจากความเป็น โลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ ยังนำเสนอถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติงานและบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ทั้งในระดับของสังคมไทยและระดับสังคมโลกที่ควรมีต่อการพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งบทความได้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพที่นักวิชาการด้านเด็ก เยาวชนและครอบครัว และนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพพึงมี พึงตระหนัก และพึงปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาองค์ความรู้ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัย การแลกเปลี่ยนทางวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ การมีศักยภาพทางวัฒนธรรมที่จะสามารถปฏิบัติงานกับผู้ใช้บริการที่มีศาสนาหรือความเชื่อที่แตกต่างไปจากผู้ให้บริการ นักสังคมสงเคราะห์ควรมุ่งมั่นในการสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมต่อผู้ใช้บริการ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

---

¹ ฝ่ายสวัสดิการสังคม โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย

² Social Welfare Department King Chulalongkorn Memorial Hospital, Thailand

E-mail : yypeung@hotmail.com

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21, นักสังคมสงเคราะห์, บทบาทในการพัฒนาเด็ก เยาวชนและครอบครัว

ABSTRACT

Social workers who work with children, youth and families under dynamic social dynamics. Amidst the scale of the problem and the intensity of the variety is more diverse. This scholarly article comes from a review of the research, academic papers and the author's performance experience. The aim is to reflect the changes in social dimensions that occur and exist in Thai society today. It also introduces laws related to the performance and role of social workers, both at the level of Thai society and at the global level, to the development of social welfare. This article highlights the potential that children and youth scholars and professional social workers deserve and whether it is the development of knowledge through research. National and international academic exchanges. The cultural potential to be able to work with users of different religions or beliefs from the service provider. Social workers should strive for equality and fairness to the users under the changes in the 21st century.

Keywords : 21st Century Change, Social worker, Role in child development
Youth and family

บทนำ

การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ของประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2558 ที่ผ่านมานับว่าเป็นการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมอย่างเต็มรูปแบบ ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไทย และประเทศที่เป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน ซึ่งประชาคมอาเซียนได้มีแผนในการพัฒนาที่

เด่นชัดใน 3 ด้านด้วยกัน หรือที่เรียกว่า 3 เสาหลัก ซึ่งเสาหลักที่ 1 ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงแห่งอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) เสาหลักที่ 2 ได้แก่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และเสาหลักที่ 3 ได้แก่ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) ซึ่งเสาหลักทั้ง 3 ได้ครอบคลุมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในมิติต่างๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในขณะที่แผนงานของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านแรงงานและการจ้างงาน ได้แก่ ลงทุนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สนับสนุนงานที่มีคุณค่า (promotion of decent work) และการเสริมสร้างทักษะของการเป็นผู้ประกอบการ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2558) จากการเปลี่ยนผ่าน และการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรม ประชากร และแรงงาน ภายในประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน การดำเนินการพัฒนาเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งสาระสำคัญของปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ได้มุ่งเน้นที่การยอมรับในศักดิ์ศรีของมนุษย์ตั้งแต่ถือกำเนิด และสิทธิแห่งเสรีภาพ อิสรภาพ ความยุติธรรม สิทธิในการได้รับพัฒนาการ การได้รับการศึกษา มีส่วนร่วมในวัฒนธรรม และมิติอื่นๆ (United Nations, 1948) ซึ่งประชาคมอาเซียนได้กำหนดให้มีปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะต้องรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มเติมจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (กรมาอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2556)

การเปิดพรมแดนทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมระหว่างประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน นอกจากมิติทางด้านประชากรที่เคลื่อนที่ในกลุ่มประเทศประชาคมฯ แล้ว เด็กและเยาวชนที่เกิดจากแรงงานที่เป็นประชากรในภูมิภาคที่มีการแลกเปลี่ยน

ระหว่างกัน ก็นับว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องมีมาตรการทางสวัสดิการสังคมรองรับ อาทิ การศึกษา การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของแรงงานต่างด้าวและเด็กที่เกิดจากครอบครัวแรงงานต่างด้าว ผลการสำรวจสถานการณ์เกี่ยวกับโรคระบาดในกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน ปัญหาด้านโรคระบาด งานสาธารณสุข และสุขอนามัยเป็นอีกประเด็นที่พบได้มากขึ้นในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (สุพัตรา ศรีวณิชชากร, 2555) อย่างไรก็ตาม ผลกระทบและการตั้งรับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปิดพรมแดนทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม ประเทศสมาชิกต้องมีนโยบาย และมาตรการในการรองรับ และแก้ไขปัญหาที่สามารถตอบสนองความต้องการและตรงกับบริบททางสังคมของแต่ละประเทศสมาชิกต่อไป เพื่อให้แนวทางในการพัฒนาเติบโตขึ้นอย่างมีศักยภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนด้วยเช่นเดียวกัน

ประเทศไทยกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมหลังการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ภายหลังจากการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน ประเทศไทยในฐานะหนึ่งในประเทศสมาชิกของประชาคมฯ ได้ร่วมดำเนินนโยบายตามทิศทางเพื่อเป้าหมายร่วมกันของประเทศสมาชิก ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อาทิ กระทบต่อระบบสุขภาพของไทยซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมในหลายด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาโลกต่างๆ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ระบบสุขภาพมีความมุ่งหวังให้ประชาชนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ผ่านกระบวนการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค รักษาโรคฟื้นฟูสมรรถภาพ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนี้ยังส่งผลกระทบต่อการป้องกันควบคุมโรคภัยสุขภาพของประชาชน ปัจจุบันมีผู้รับบริการด้านสุขภาพที่เป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวและผู้ป่วยต่างชาติในไทยมากขึ้น มีความหลากหลายของเชื้อชาติ ส่งผลต่อการเกิดปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่ การแพร่กระจายของโรคติดต่อและโรคเรื้อรัง นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างด้าวยังมีผลโดยตรงกับความสามารถในการรองรับของระบบบริการสุขภาพไทย อัตราการครองเตียงของแรงงานต่างด้าวจะ

เพิ่มขึ้นในโรงพยาบาลซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก ภาระค่ารักษาพยาบาลก็จะเพิ่มขึ้น อีกทั้งปัญหาของการสื่อสารที่ต้องมีระบบล่ามหลายภาษาในโรงพยาบาลมากขึ้น สำหรับผลกระทบด้านลบจะเกิดปัญหาบุคลากรด้านสาธารณสุขไม่เพียงพอต่อการรับและดูแลผู้ป่วยจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการเกิดสมองไหล การเคลื่อนย้ายของทรัพยากรการแพทย์ของไทยมีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลในด้านบวกต่อประเทศไทยเช่นกันที่จะกลายเป็นศูนย์กลางให้บริการสุขภาพ (medical hub) การข้ามไปลงทุนบริการสุขภาพในประเทศเพื่อนบ้านจะเกิดมากขึ้น โดยคาดว่าจะเป็นการพัฒนาศักยภาพให้กับระบบสุขภาพไทยอย่างไม่หยุดยั้งต่อไป (จินตนา อาจสันเทียะ และสายสมร เฉลยกิตติ, 2559) นอกจากระบบสุขภาพและสาธารณสุขแล้ว การเปลี่ยนแปลงในด้านประชากรก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในระบบสังคมวัฒนธรรม การปฏิบัติต่อเด็กและสตรีจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่ประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ในส่วนของประเทศไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เป็นผู้ดำเนินนโยบายเพื่อตอบสนองแนวคิดของคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children: ACWC) ที่มีสถานะเป็นองค์กรระหว่างรัฐบาลอยู่ภายใต้โครงสร้างของอาเซียน และรายงานตรงต่อรัฐมนตรีสาขาสวัสดิการสังคมและการพัฒนา (ASEAN Ministerial Meeting On Social Welfare and Development: AMMSWD) มีหน้าที่ดำเนินการตามข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิสตรีและเด็ก กำหนดนโยบาย แผนงาน และยุทธศาสตร์เชิงนวัตกรรม ส่งเสริมให้สาธารณชนมีความตระหนักและรับรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีและเด็กในอาเซียน เป็นปากเป็นเสียงแทนสตรีและเด็ก (กองอาเซียน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557) ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดทำแผนงานระยะ 5 ปี (พ.ศ.2555-2559) มุ่งเน้นให้ความสำคัญในการกำหนดกิจกรรมสำหรับแผนงานฯ เริ่มจากการศึกษาเอกสารสำคัญต่างๆ ได้แก่ กฎหมายในประเทศ แผนงานที่เกี่ยวกับสิทธิสตรีและสิทธิเด็กของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งหัวข้อที่มุ่งเน้น ได้แก่ การขจัดความรุนแรงต่อสตรีและเด็ก การค้าสตรีและเด็ก สตรีและเด็กที่

อาศัยอยู่ด้วยและได้รับผลกระทบจาก HIV/AIDS ผลกระทบทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่มีต่อเด็กและสตรี การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรี และเด็กพิการ ระบบการคุ้มครองเด็ก การทำงานแบบบูรณาการและครอบคลุมสำหรับเด็กที่ต้องการการคุ้มครองทางสังคม สิทธิในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพซึ่งรวมถึงการดูแลพัฒนาการและการศึกษาตั้งแต่เยาว์วัย เป็นต้น นอกจากนี้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดต่อเด็กและเยาวชน รวมทั้งสตรีแล้ว ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ นั้น พบว่ามีจำนวนมากขึ้นในทุกปี (สำนักงานสถิติและสังคมแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2558) ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตามลำดับ และข้อมูลที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี พบว่าเป็นเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวแยกกันอยู่ กระทำความผิดมากกว่าเด็กและเยาวชนที่อยู่ร่วมกับครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งรัฐได้ออกกฎหมายที่มีเนื้อความเอาผิดพ่อแม่ผู้ดูแลบุตรหลานด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ให้พ่อแม่ผู้ปกครองตระหนักถึงหน้าที่ และควรให้การอบรมสั่งสอนและให้ความเอาใจใส่ให้เวลาอยู่กับบุตรหลาน เพื่อเป็นการป้องกันปัญหา มากกว่าให้เด็กและเยาวชนต้องคดีอยู่ในสถานพินิจฯ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนขาดโอกาสในการศึกษาตามระบบ และขาดโอกาสในการพัฒนาทางอารมณ์และพฤติกรรมในทิศทางที่เหมาะสม หากพิจารณาจากข้อมูลและสถิติของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะพบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การทำหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครอง มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในครอบครัวอย่างมาก ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในประเด็นของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดคือการทำงานพัฒนาศักยภาพของครอบครัว การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองและสังคมแวดล้อม อาทิ โรงเรียน ชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหา

สถานการณ์ทั่วไปของสังคมไทยและสังคมโลกที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว

โครงสร้างประชากรในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” จากสถิติประชากร ปี พ.ศ. 2555 -2559 อัตราการเกิดในปี 2555 พบว่ามีเด็กแรกเกิดจำนวน 12,930,438 ราย และในปี 2559 พบอัตราการเกิดเป็น 12,228,461 ราย และจำนวนประชากรผู้สูงอายุ จากปี 2559 พบว่ามีผู้สูงอายุจำนวน 8,170,909 ราย ในปี 2559 พบสถิติจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 9,802,080 ราย (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2559) ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.8 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 14.9 ในปี 2557 เป็นผู้สูงอายุชายคิดเป็นร้อยละ 45.1 และผู้สูงอายุหญิงร้อยละ 54.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2557) จากอัตราการเกิดที่ลดน้อยลงในปัจจุบัน ทำให้รัฐบาลมุ่งส่งเสริมการมีบุตร โดยการจัดทำนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนานาอนามัยเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2569) ได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี (ครม.) เมื่อวันที่ 18 ต.ค. 2559 (ไทยโพสต์, 2560) เพื่อส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ เน้นใน 3 เรื่องสำคัญ คือ (1) การเพิ่มจำนวนการเกิดในหญิงอายุ 20-34 ปี เพื่อทดแทนจำนวนประชากร (2) มีการวางแผนและได้รับความช่วยเหลือในการมีบุตร และ (3) ทารกเกิดมาอย่างแข็งแรง พร้อมเติบโตอย่างมีคุณภาพ ได้รับการดูแลหลังคลอดที่ดี โดยจะการดำเนินงานที่สำคัญ เช่น พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพตั้งแต่ระยะก่อนสมรส ก่อนมีบุตร ตั้งครรภ์ และหลังคลอด จัดกิจกรรมรณรงค์ให้คนไทยมีลูก ปรับปรุงแก้ไขสิทธิลาคลอดเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงดูบุตร มาตรการทางภาษีช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลบุตร เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลเล็งเห็นว่า ในปัจจุบันมีเด็กเล็กในช่วงอายุ 0-6 ปี เพียง 1.2 ล้านคนเท่านั้น ที่ได้รับการคุ้มครองด้วยเงินสงเคราะห์บุตรจากประกันสังคม ขณะที่อีกกว่า 4 ล้านคน ไม่ได้เงินสนับสนุนจากรัฐ ถือเป็นช่องว่างทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ควรได้รับการแก้ไข จึงได้ทุ่มเงินงบประมาณถึง 600 กว่าล้านบาท ให้กับโครงการนี้ โดยจะเมื่อจบโครงการคาดว่า ร้อยละ 95 ของเด็กที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจะได้รับการเลี้ยงดูที่มีคุณภาพ

และมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) ทั้งนี้การลงทุนสำหรับเด็กในช่วงวัย 0-6 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญที่สุด ถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสร้างรากฐานที่สำคัญ ให้เด็กสามารถเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคมและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคตซึ่งจากสถิติดังกล่าวสะท้อนภาพสังคมไทยในอนาคตได้ว่าจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากวิวัฒนาการทางการแพทย์ที่ก้าวล้ำนำสมัย ประกอบกับคุณภาพชีวิตของประชากรในภาพรวมดีขึ้นตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันพบว่าประชากรในวัยทำงานหรือวัยเจริญพันธุ์เลือกที่จะสมรส หรือมีครอบครัวน้อยลง ส่งผลให้อัตราเด็กเกิดใหม่น้อยลงตามลำดับด้วย

นอกจากอัตราการเกิดของประชากรไทยที่ลดน้อยลงอย่างมากแล้ว โครงสร้างของประชากรในประเทศไทยในปัจจุบัน ยังพบว่ามิประชากรที่เป็นแรงงานต่างด้าวจำนวนมากที่หลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยและกระจายอยู่ทั่วไปในแต่ละภูมิภาค สามารถจำแนกตามลักษณะ การเข้าเมืองได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มที่เข้าเมืองโดยถูกกฎหมายและกลุ่มที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปี 2550-2558 แรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกกฎหมายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายมีแนวโน้มที่จะลดลงตามนโยบายการจัดการแรงงานต่างด้าว โดยให้แรงงานต่างด้าวที่ทำงานในประเทศไทยทั้งหมดไม่ว่าจะเคยขออนุญาตทำงานหรือไม่ รวมทั้ง ครอบครัว ผู้ติดตามจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวและพิสูจน์สัญชาติในแต่ละปี เพื่อนำไปสู่กระบวนการทำให้ถูกกฎหมาย ปี 2558 แรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทย มีจำนวน 1,445,575 ราย โดยจำแนกเป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย จำนวน 1,416,513 ราย และกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แต่ได้รับอนุญาตทำงานตามมติ ครม. (มาตรา 13) เฉพาะชนกลุ่มน้อย จำนวน 29,062 ราย (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) ซึ่งการหลั่งไหลของประชากรที่เป็นแรงงานต่างด้าวนี้อาจส่งผลกระทบต่อมิติทางสาธารณสุขและทางสังคมต่อเด็กที่เกิดจากแรงงานต่างด้าว อาทิ ปัญหาด้านการศึกษา เป็นต้น (ชัยรัตน์ เวชพานิช, 2555)

เมื่อพิจารณาจากสถิติด้านประชากร และสถานการณ์การเคลื่อนไหวของประชากรในระดับโลกแล้ว จะพบว่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม การเคลื่อนไหวของประชากรทั้งในภูมิภาคและทั่วโลกย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากรในสังคมนั้นๆ การวางแผนพัฒนาประชากรจึงมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศรวมถึงประชากรที่เป็นแรงงานต่างด้าว การดูแลให้การย้ายถิ่นทำกินเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อการวางแผนแนวทางจัดสวัสดิการสังคมให้เหมาะสมทั้งประชากรหลักภายในประเทศและประชากรที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาประกอบอาชีพ ตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่มีความต้องการแรงงานที่ไม่ต้องการทักษะหรือความถนัดเฉพาะทางมากยิ่งขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากประชากรในประเทศไทยเข้าถึงการศึกษามากขึ้น และมีโอกาสในการเลือกอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ความต้องการแรงงานจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แต่การจัดระบบสวัสดิการที่มีความเหมาะสม และมีความทั่วถึงนับเป็นประเด็นที่สำคัญที่รัฐบาลต้องพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมโลกด้วยเช่นกัน

ความเจริญทางวัตถุที่ผูกพันกับสถานการณ์ทางสังคมในมิติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

สถิติการกระทำรุนแรงต่อเด็กและบุคคลในครอบครัวพบว่าเป็นตัวเลขที่สูงมากขึ้นในทุกปี และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความรุนแรงต่อเด็ก คือความรุนแรงทุกรูปแบบที่สามารถสร้างผลกระทบต่อเด็กๆ ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ สถิติจากองค์กร United Nations Children’s Fund หรือ UNICEF (UNICEF, 2016) ชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบัน ยังพบปัญหาความรุนแรงต่อเด็กขึ้นในทั่วทุกมุมโลก ทั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับประชากรเด็กในประเทศด้อยพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนา และยิ่งหมายรวมถึงเด็กที่เป็นบุตรของแรงงานต่างด้าว และผู้ลี้ภัยทางการเมือง ผู้อพยพย้ายถิ่นฐาน ซึ่งตัวเลขที่พุ่งสูงขึ้นจากการรายงานนี้เอง ที่เป็นแรงกระตุ้นให้แต่ละประเทศหันมาสนใจเรื่องการจัดสวัสดิการแก่เด็กและเยาวชน และครอบครัว ประเทศไทยก็นับเป็นประเทศที่ยังคงเผชิญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการกระทำรุนแรงต่อเด็ก (องค์การยูนิเซฟ

ประเทศไทย, ม.ป.ป.) จากสถิติผู้รับบริการของศูนย์พึ่งได้ ในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่ง จำนวน 829 แห่ง (กระทรวงสาธารณสุข, 2558) ราย เป็นเด็ก 108,933 ราย และสตรี 97,291 ราย โดยในกลุ่มเด็ก มีสาเหตุมาจากการปล่อยปละละเลยของครอบครัว ขาดการดูแลอย่างเหมาะสมจนเป็นเหตุให้เด็กถูกรุ้รทำรุนแรงทางเพศมากที่สุด ส่วนในสตรีมีสาเหตุมาจากการชิงหวงทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายกัน และจากข้อมูลล่าสุดปี 2559 มีผู้มาใช้บริการที่ศูนย์พึ่งได้ จำนวน 22,850 ราย คิดเป็น 63 ราย/วัน หรือ 3 ราย/ชั่วโมง ปัจจุบันส่วนใหญ่มาจากสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งจากสถิติและสถานการณ์ดังกล่าว กระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายขยายศูนย์พึ่งได้ไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล (รพ.สต.) จำนวน 9,750 แห่ง ภายในปี 2560 พร้อมพัฒนาแนวทางปฏิบัติโครงการคุ้มครองเด็กและสตรี พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ทักษะในการให้การปรึกษาเยียวยาเด็กและสตรีที่ถูกรุ้รทำรุนแรง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวในบริบทสังคมไทย

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC or UNCRC) นับเป็นหัวใจและเป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลก ใน พ.ศ. 2535 โดยประเทศไทยได้ให้สัตยาบัน อนุสัญญาฉบับนี้ซึ่งระบุรายละเอียดของสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ไว้ว่าทุกประเทศต้องรับประกันเด็กในประเทศของตนที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองดูแลในทุกมิติและทุกรูปแบบ (UNICEF, 1989) ในส่วนของประเทศไทยได้มีการพัฒนาด้วยบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิต่อเด็กเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งการบำบัดฟื้นฟูเด็กและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิทธิสตรีอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ตั้งแต่ก่อนการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน โดยในบทความนี้จะขอกล่าวถึงกฎหมาย 4 ฉบับ อันได้แก่ (1) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 (2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกรุ้รทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ซึ่งปัจจุบันกำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว หากร่างพระราชบัญญัติได้ผ่านการอนุมัติ (3) พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ตั้งครุฑ พ.ศ.2559 และ (4) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2560 ซึ่งพระราชบัญญัติแต่ละฉบับมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

(1) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

ได้นิยามกำหนดความหมายของ “เด็ก” ว่าหมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส นอกจากนี้ยังได้จำแนกประเภทของเด็กออกเป็น เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เด็กพิการ เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด นักศึกษาและนักเรียน กฎหมายนี้มุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่เด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และการพัฒนาและฟื้นฟู ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันมิให้เด็กถูกรุ้กระทำทารุณกรรม ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับเด็กในกลุ่มเสี่ยงที่จะกระทำคามผิดให้ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพ (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ราชกิจจานุเบกษา, 2546)

(2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกรุ้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

สาระสำคัญของกฎหมาย มุ่งเน้นการคุ้มครองผู้ถูกรุ้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยได้กำหนดนิยาม “ความรุนแรงในครอบครัว” ว่าหมายถึงการกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดทำนองคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ/ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท ซึ่งบุคคลในครอบครัว หมายถึง คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันท์สามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกใน

ครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

(3) พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขปัญหายัยรุ่นตั้งครม. พ.ศ.2559

สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ มุ่งเน้นให้ “วัยรุ่นตั้งครม.มีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเอง” นอกจากนั้นยังกำหนดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนในการรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือ ดังนี้ (1) สถานศึกษาต้องจัดให้มีการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างเหมาะสม รวมทั้งจัดหาและพัฒนาผู้สอนเพศวิถีศึกษา ให้คำปรึกษาช่วยเหลือและคุ้มครองวัยรุ่นที่ตั้งครม.ให้ได้รับการศึกษาต่อเนื่องอย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งต่อให้ได้รับบริการสวัสดิการสังคม (2) สถานบริการสาธารณสุขต้องให้ข้อมูล ความรู้ และจัดบริการอนามัยเจริญพันธุ์ รวมทั้งส่งต่อให้ได้รับบริการด้านสวัสดิการสังคม (3) สถานประกอบกิจการต้องให้ข้อมูลความรู้และส่งเสริมให้เข้าถึงบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ (4) ให้มีการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายัยรุ่นตั้งครม.ในวัยรุ่น และ (5) ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อคุ้มครองสิทธิของวัยรุ่น (พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายัยรุ่นตั้งครม. พ.ศ. 2559 ราชกิจจานุเบกษา, 2559)

(4) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.

2560

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมต่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ที่มีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยแก้ไขบทนิยามคำว่า “แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ” และ “การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และกำหนดฐานความผิดซึ่งได้กระทำต่อเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบห้าปีให้ทำงานหรือให้บริการอันอาจเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง และมี

ผลกระทบต่อร่างกายหรือจิตใจ การเจริญเติบโต หรือพัฒนาการของบุคคลนั้น รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมบทกำหนดโทษให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

(5) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560

สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ มุ่งเน้น ที่การพัฒนาเด็กและเยาวชน การคุ้มครองและให้โอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความผูกพันต่อครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีสุขภาพแลพละนามายแข็งแรง รู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามสมควรแกวัย จริยธรรม และคุณธรรม รวมทั้งมีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในการทำงานสุจริต โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนตำบล /เทศบาล/อำเภอ จังหวัด เพื่อส่งเสริมการดำเนินการเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และพัฒนา เพื่อให้สภาเด็กและเยาวชนได้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวิชาการ การศึกษา สุขภาพ กีฬา อาชีพ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกอย่างสอดคล้องกับความรู้ความสามารถที่พัฒนาไปตามวัยของเด็กหรือเยาวชน (พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560 ราชกิจจานุเบกษา,2560)

รายละเอียดของกฎหมายข้างต้น ผู้เขียนได้สรุปเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงจุดเด่น ความเหมือน ความต่าง และการนำไปใช้ของนักสังคมสงเคราะห์ต่อการปฏิบัติงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจิตอาสาสังคมสงเคราะห์สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว

กฎหมาย	จุดมุ่งเน้น	ความสอดคล้อง กับกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้อง	ข้อแตกต่าง	การนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน
1.พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546	- เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ถึงทางตัน ร่างกายและจิตใจ - ให้อุปการะแก่เด็ก - ให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพ - การพัฒนาและฟื้นฟู - ให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน และมี พัฒนาการที่เหมาะสม - ป้องกันมิให้เด็กถูก กระทำทารุณกรรม	สามารถพิจารณาใช้กฎหมายนี้ควบคู่ไปกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เพื่อใช้กฎหมายในการบังคับใช้ใช้ใช้กฎหมายประเพณีไม่เหมาะสม เช่นรับกานบ้านรับรักษาหรือแม้แต่การขออำนาจศาลออกคำสั่งห้ามเข้าใกล้ผู้ถูกกระทำ	เป็นกฎหมายพื้นฐานที่นับว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ผู้ปฏิบัติงานควรมีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมทั้งกระบวนการในการคุ้มครองเด็กให้เหมาะสมเพื่อเป็นการเฝ้าระวังถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับเด็กจากกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือ (ให้คำปรึกษา) หรือการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความเสียหาย	
2.พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550	- เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว - “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึง การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำความเสียหายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ครอบครัวต้องกระทำกร	การพิจารณาใช้กฎหมายนี้ควบคู่ไปกับกฎหมายคุ้มครองเด็ก ในกรณีที่เด็กเป็นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง หรือรวมถึงบิดา-มารดา หรือผู้ดูแลที่ เป็นผู้ได้รับผลกระทบไปด้วย ซึ่งจุดมุ่งหมายของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ คือ เน้นที่การปรามไม่ให้กระทำความผิด มากกว่าการลงโทษผู้กระทำด้วยความรุนแรง	กฎหมายนี้ให้ความคุ้มครองบุคคลในครอบครัว หมายถึง คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันท์สามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆที่ต้องพึ่งพิงอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ที่เหมาะสมถึงขนาดทุกเพศทุกวัยที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน	ผู้ปฏิบัติงานควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายนี้และสามารถนำไปใช้กับการปฏิบัติงานเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก เยาวชน รวมถึงสมาชิกในครอบครัวที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัวให้ได้รับความช่วยเหลือและการคุ้มครองทางกฎหมาย และได้รับบริการทางสังคม ควบคู่ไปด้วย
3.พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ.2559	มุ่งเน้นให้ “วัยรุ่นควรมีวิถีชีวิตดีมีใจด้วยตนเอง” นอกจากนี้ยังกำหนดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ (1) สถานศึกษา	สามารถพิจารณาใช้กฎหมายนี้ร่วมกับกฎหมายคุ้มครองเด็ก และกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กรณีที่วัยรุ่นต้องคุ้มครองเกิดการตั้งครรภ์จากการถูกกระทำทารุณกรรม หรือ	ผู้ปฏิบัติงานควรศึกษาแนวทางการขยายขอบเขตของการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในภาวะที่เป็นมาตรฐานที่เกี่วข้องเพื่อให้ได้รับการบริการและการสนับสนุนทางสุขภาพจิตรวมทั้งการเข้าถึง	

กฎหมาย	จุดมุ่งเน้น	ความสอดคล้อง กับกฎหมาย ที่มีความเกี่ยวข้อง	ข้อแตกต่าง	การนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน
<p>4. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560</p>	<p>(2) สถานบริการสาธารณสุข (3) สถานประกอบการ (4) ครัวเรือน (5) หน่วยราชการส่วนท้องถิ่น</p>	<p>ถูกกล่าวหาผิดทางเพศ สามารถจัดการมาดำเนินการตามกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือและวางแผนการให้ความช่วยเหลือในระยะยาวแก่เด็กและครอบครัวได้</p> <p>กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และกระทำความผิด เด็ก สตรี รวมทั้งแรงงานชาย</p> <p>“การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ” และ “ชัดเจนยิ่งขึ้น ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การเรียกค่าเสียหายทดแทน และกำหนดฐานความผิดซึ่งได้กระทำต่อเด็กที่ถืออยู่ในเงินสิ่งหีบห่อให้ทำงานหรือให้บริการอันอาจเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง และมีผลกระทบต่อร่างกายหรือจิตใจ และการเจริญเติบโต</p>	<p>บิดา-มารดา และสาม พี่สาวร่วมในการแก้ไขปัญหาคณะพระราชบัญญัติด้วย</p> <p>เป็นกฎหมายที่มีองค์ประกอบที่รุนแรง และชัดเจนต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะของการดำเนินคดีที่เข้าข่ายการค้ามนุษย์ในทุกรูปแบบ</p>	<p>สวัสดิการสังคมที่พึงได้รับ เป็นเสมือนการสร้างอนาคตที่ดีให้แก่บุตรที่อยู่ในครรภ์ของหญิงวัยรุ่น ซึ่งจะเกิดมาให้ได้รับพัฒนาการทางร่างกายจิตใจ และสังคมที่มีความเหมาะสม</p> <p>ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายนี้ กรณีที่ต้องทำงานกับเหยื่อที่ถูกกระทำในลักษณะของการค้ามนุษย์ รวมทั้งกระบวนการขั้นตอน ดำเนินการให้ความช่วยเหลือ และวิธีบำบัดเยียวยาฟื้นฟู ผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งในระยะเวลาของการดำเนินคดี ได้รับความช่วยเหลือ และภายหลังสิ้นสุดกระบวนการให้ความช่วยเหลือ</p>
<p>5. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาด็กและเยาวชนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560</p>	<p>สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และพัฒนา เพื่อให้ภาคีเด็กและเยาวชน ได้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวิชาการ การศึกษา สุขภาพ กีฬา อาชีพ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกอย่างสอดคล้องกับความรู้ความสามารถที่พัฒนาไปตามวัยของเด็กหรือเยาวชน</p>	<p>กฎหมายฉบับนี้ มีจุดมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกันเสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมร่วมภาคีสังคมได้อย่างเหมาะสม</p>	<p>เป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นการสนับสนุนส่งเสริม และพัฒนาการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน โดยมุ่งเน้นที่การจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน เพื่อดำเนินงานกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นการให้รางวัลปัญหา ดังจากกฎหมายฉบับอื่นที่เป็นการคุ้มครอง และกำหนดโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิดต่อเด็กและเยาวชน</p>	<p>ผู้ปฏิบัติงานกรศึกษาแนวทางการและรายละเอียดของกฎหมายเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานเพื่อการพัฒนา การส่งเสริมสนับสนุนบทบาทในทางบวกให้แก่เด็กและเยาวชน</p>

งานสังคมสงเคราะห์ด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง

(1) ระดับนโยบาย

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อยู่เป็นระยะ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยอยู่ภายใต้การบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ซึ่งกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) (คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ, 2558) เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศมีความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งกรอบแนวทางที่สำคัญของยุทธศาสตร์ชาติฯ ในด้านที่ 3 ที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ด้วยการพัฒนาศักยภาพตลอดช่วงชีวิต ยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพที่ดี การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ชาติฯ ที่กำหนดโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาฉบับแรกตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 นี้ ได้กำหนดให้ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาคนให้มีทักษะความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะทางสมองและทักษะทางสังคมที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นให้ความรู้แก่พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กในเรื่องการมีโภชนาการที่เหมาะสม วิธีการเลี้ยงดูเด็กที่จะกระตุ้นพัฒนาการเด็กในช่วง 0-3 ปีแรก รวมทั้งสนับสนุนให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน กำหนดมาตรการสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานให้พ่อแม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้ด้วยตนเอง พัฒนาหลักสูตรการสอนที่อิงผลงานวิจัยทางวิชาการและปรับปรุงสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่เน้นการพัฒนาทักษะสำคัญด้านต่างๆ อาทิ ทักษะทางสมอง ทักษะด้านความคิดความจำ ทักษะการควบคุมอารมณ์ รวมทั้งการสนับสนุนการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่มีรูปแบบหลากหลายที่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย

นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน โดยการปรับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้าสู่การศึกษาในระบบทวิภาคีและสหกิจศึกษาที่มุ่งการฝึกทักษะอาชีพให้พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน ซึ่งทิศทางการสวัสดิการสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในอนาคตภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัว ความเป็นปึกแผ่น การทำหน้าที่ของครอบครัว ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่สมรส หน้าที่ของสามี - ภรรยา การปฏิบัติหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ดูแล เลี้ยงดูบุตร การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์/จิตใจ ตามวัย การสนับสนุนส่งเสริมความผูกพัน (attachment) ระหว่างเด็กและผู้ดูแล โดยเฉพาะในวัยทารกแรกเกิด -5 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มนุษย์มีพัฒนาการทางสมองได้มากที่สุด เป็นช่วงวัยที่เด็กสามารถสร้างความผูกพันและสร้างบุคลิกภาพในการเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การเข้าถึงระบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาวุฒิภาวะในด้านต่างๆ ดังนั้น การทำงานด้านสวัสดิการสังคมจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงบริบทของครอบครัวซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของชีวิตมนุษย์

นอกจากนี้ การศึกษาต่อยอดผลิตผลจากงานวิจัยในสังคมไทย นับเป็นอีกหนึ่งมิติหรือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปฏิบัติงานในระดับนโยบาย ซึ่งการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านเด็กเยาวชนและครอบครัว จำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการปฏิบัติงาน ซึ่งการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ที่ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการพัฒนางานไปสู่การกำหนดนโยบาย ได้แก่ งานวิจัยจากงานประจำ (Routine to Research) (คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี, 2559) ที่เป็นการเก็บรวบรวมสถิติจากการปฏิบัติงานจริง การรวบรวมปัญหาอุปสรรค หรือข้อค้นพบที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติ เพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นประเด็นหลักแห่งการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างชัดเจน

มากขึ้น ซึ่ง R to R ถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน เพื่อพัฒนางานขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และเป็นการผลิตผลงานวิจัยในฐานะนักวิชาชีพที่มีความชำนาญ เฉพาะ นอกจากการผลิตงานวิจัยที่มาจากการปฏิบัติงานประจำแล้ว การค้นคว้าวิจัยในเชิงลึกหรือในประเด็นที่เป็นปัญหาสังคม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิถีการดำรงชีพทางสังคม นับว่าเป็นการผลิตผลงานวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ ในบทบาทของ นักวิชาการที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่จำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงความสอดคล้อง (method of agreement) (สุรพล ปธานวนิช, 2554) การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สาเหตุของปรากฏการณ์หนึ่งๆ ไว้ว่า “ปัจจัยที่กรณีต่างๆ มี อยู่ร่วมกันคือสาเหตุของปัญหา หรือ ที่มาของปรากฏการณ์นั้นๆ” เพื่อนำไปสู่คำตอบเพื่อกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาสังคมต่อไป

(2) ระดับปฏิบัติการ/ปฏิบัติงานตรง

นักสังคมสงเคราะห์ในฐานะผู้ปฏิบัติงานกับเด็กและครอบครัว เพื่อให้เด็ก เยาวชน และครอบครัวเกิดการพัฒนาและเข้าถึงสวัสดิการสังคมในด้านต่างๆ ที่จะ เกื้อหนุนให้สามารถดำรงหน้าที่อยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากพิจารณาตามวิธีการ ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งแบ่งออกเป็น การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (Case Work) สังคมสงเคราะห์กลุ่มชน (group work) สังคมสงเคราะห์ชุมชน (community work) และการวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ (social work research) โดยในปัจจุบันได้มีทฤษฎีการ ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์สมัยใหม่ในระดับนานาชาติ (Oxford University, 2016) ที่ได้ ผสมผสานศาสตร์และทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องมาเพื่อประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคม สงเคราะห์ อาทิ ศาสตร์เกี่ยวกับจิตวิทยา และพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อการปฏิบัติงานสังคม สงเคราะห์ที่สามารถตอบโจทย์ผู้ใช้บริการได้อย่างตรงจุดและครอบคลุมในทุกประเด็น มากยิ่งขึ้น ซึ่งในบริบทของการทำงานกับเด็กและครอบครัว นักสังคมสงเคราะห์จะต้อง เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงไปของ สังคม สถานการณ์ปัญหาในปัจจุบัน อาทิ ปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็กและสตรีใน ปัจจุบัน การดำเนินกระบวนการในการทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใช้บริการและ ครอบครัว ต้องพิจารณาถึงความแตกต่างของวัฒนธรรม เช่น ศาสนาและวัฒนธรรมเฉพาะ

กลุ่ม มีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ (พูนสุข มาศรีงสรณ์, 2559) ว่าการปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ตามสถานภาพใน ครอบครัว การบ่มเพาะความรัก ความเมตตาปรารถนาดี อ่อนโยน และเอื้อ ประโยชน์ต่อกัน รวมถึงการสื่อสารด้วยใจที่เปิดกว้าง การศึกษาพื้นฐานทางธรรมชาติของกันและกัน โดยเฉพาะในทางเพศเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ก็จะสามารถพัฒนาให้คนในครอบครัวมีความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ สันติสุข ปราศจากการใช้กำลัง รุนแรง ดังเช่นในกรณีศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในครอบครัวที่มีความหลากหลายทาง ความเชื่อและเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็ก เรื่อง Social Work in Thailand: A Case of Domestic Abuse on Muslim Child (Poonpoksini, 2017) ที่มีข้อค้นพบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้ว่าการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทยในปัจจุบัน ในทางทฤษฎีจะดำเนินการภายใต้นโยบายของรัฐ และเคารพในความแตกต่าง หลากหลาย แต่ในความเป็นจริงยังพบว่า การให้บริการยังไม่ถึงค่านิยม ความคิด และความเชื่อของผู้ใช้บริการที่เป็นมุสลิม ซึ่งสวัสดิการของรัฐยังไม่สามารถตอบสนองหรือให้ความช่วยเหลือได้เทียบเท่ากับสวัสดิการที่เกิดขึ้นจากชุมชนที่มีความต้องการเฉพาะ ซึ่งผู้เขียนได้ค้นพบว่าหากมีการทำงานสังคมสงเคราะห์เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่ม ผู้ใช้บริการที่มีความต้องการเฉพาะในอนาคต แม้จะเป็นเพียงกลุ่มคนจำนวนน้อยใน สังคมไทยก็นับเป็นเรื่องที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อมุสลิมในสังคมโลกด้วย ซึ่งเป็นอีกหนึ่ง ข้อท้าทายของผู้ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่นับถือ ศาสนาอิสลาม ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการวางระบบในการจัดการสวัสดิการ การคุ้มครองเด็ก ที่มุ่งเน้นการให้การสนับสนุนสุขภาพจิตแก่เด็กและครอบครัวในระบบ การสวัสดิการเพื่อเด็กมาเป็นเวลามากกว่า 10 ปี (Webb & Harden, 2003) ซึ่งเกิดจาก การมีนโยบายที่ตอบสนองและให้การสนับสนุนแก่บริการทางสุขภาพจิต ทั้งแก่เด็กและผู้ดูแล เนื่องจากตระหนักว่าการทำงานคุ้มครองเด็กไม่ใช่เพียงการแยกเด็กออกจาก ครอบครัวแต่เพียงอย่างเดียว หรือไม่ใช่แค่เพียงหาที่พักพิงแห่งใหม่ที่มีความเหมาะสม ให้แก่เด็กเท่านั้น หากแต่ต้องให้การสนับสนุนทางด้านจิตใจทั้งต่อตัวเด็กและผู้ดูแลควบคู่ กันไปด้วย ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็กและครอบครัวต่อไป

อย่างไรก็ดี การป้องกันปัญหาการทำร้ายเด็กควรเริ่มต้นจากครอบครัว การเฝ้าระวังปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรง ได้มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมารดา ความรุนแรงในครอบครัว และกระบวนการคุ้มครองเด็ก โดย Douglas and Walsh (2010) พบว่า นักสังคมสงเคราะห์ที่ทำงานกับมารดาที่ต้องรับมือกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับการสนับสนุนให้ตระหนักถึงกระบวนการคุ้มครองเด็ก ด้วยการชี้ให้เห็นถึงพลวัตและวงจรที่เป็นผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งผลการศึกษาพบว่ามารดาเหล่านั้นเกิดความตระหนักถึงปัญหาและมีแนวโน้มที่จะให้การป้องกันบุตรของตน ซึ่งจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการทำงานคุ้มครองเด็กมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ผู้ดูแลเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากวงจรการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งจากสถานการณ์การทำงานด้านเด็กและครอบครัวในบริบทที่แตกต่างกันทางสังคม และวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวมา จะพบว่าการทำงานสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว เป็นการทำงานที่มีความละเอียดอ่อน และต้องอาศัยการประเมินที่มีความละเอียดรอบคอบ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้ใช้บริการทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของนักวิชาการด้านเด็ก/นักสังคมสงเคราะห์ด้านเด็ก : ทิศทางที่ควรจะเป็น เพื่อการพัฒนางานร่วมกัน

การปฏิบัติงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว จำเป็นต้องมีนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมทั้งในส่วนของการป้องกัน ส่งเสริม และการฟื้นฟูสภาพ โดยในที่นี้ จะกล่าวถึงบทบาทของนักวิชาการด้านเด็กฯ โดยทั่วไป รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ดังนี้

นักวิชาการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว

บทบาทของนักวิชาการด้านเด็กเยาวชนและครอบครัว ที่ควรหรือจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ (1) การเรียบเรียงและการจัดการองค์ความรู้ด้านเด็กให้เป็นระบบรวมถึงการศึกษาค้นคว้าวิจัยในทุกรูปแบบ นับว่ามี

ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะรูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) (Haight & Kayama, 2013) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยที่ต้องอาศัยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เข้าร่วมวิจัย อย่างไรก็ตามการศึกษานี้สามารถตอบโจทย์การทำงานกับเด็กและครอบครัว ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและเข้าถึงได้ยาก การศึกษาในเชิงลึกนี้จึงมีความสำคัญและสะท้อนปัญหาของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายหรือการจัดสวัสดิการสังคมที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลซึ่งมีความต้องการพิเศษกลุ่มนี้ได้ดีกว่าการวิจัยเชิงสำรวจ หรือการวิจัยที่มุ่งเน้นปริมาณและการแสดงผลการวิจัยเป็นตัวเลข หากแต่การรวบรวมสถิติข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ปัญหา การแยกประเภทปัญหา รวมทั้งความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ก็ยังคงมีความสำคัญเช่นกัน และต้องดำเนินควบคู่ไปกับงานวิจัยเชิงคุณภาพข้างต้น ซึ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิชาการด้านเด็กและเยาวชน นอกจากการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่แล้ว (2) การขับเคลื่อนองค์ความรู้ไปสู่นโยบายเพื่อการพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเช่นกัน นอกจากนี้นักวิชาการยังมีบทบาทสำคัญ (3) ในการเผยแพร่และให้ความรู้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งต่อนักวิชาการทั่วไป ผู้ปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ และผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง รวมไปถึงการเข้าร่วมประชุมวิชาการ การแสดงทัศนะในการกำหนดแนวทางนโยบายสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย และการจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปในทิศทางที่เหมาะสมและควรจะเป็น

นักสังคมสงเคราะห์ด้านเด็กและเยาวชน

นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็ก นับเป็นส่วนหนึ่งของนักวิชาการด้านเด็ก หรือหากจะพิจารณาในบางมุม ความชัดเจนที่อาจชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันของสองกลุ่มนี้คือ การทำงานในระดับภาคปฏิบัติ การปฏิบัติงานโดยตรง และการปฏิบัติงานในระดับนโยบาย การวิจัย อย่างไรก็ตาม ทั้งสองวิชาชีพต่างปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับจุลภาคจนถึงมหภาคเช่นเดียวกัน เพียงแต่มีจุดมุ่งเน้นในการปฏิบัติงานต่อกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน การปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน บทบาทที่นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีและพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ คือ (1) มุ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการมนุษย์ และวงจรชีวิตครอบครัว เป็น

พื้นฐานที่สำคัญ (2) เป็นผู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์ทางสังคมสงเคราะห์และศาสตร์อื่นๆที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงประยุกต์เป็นศิลป์แห่งวิชาชีพในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ (3) การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชน นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งการให้ความสำคัญ การจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น ที่หมายรวมถึงพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และพฤติกรรม เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะทางแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานกับเด็กและครอบครัว ได้ถูกกำหนดให้มีขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อทศวรรษก่อนในประเทศอังกฤษ (Sebuliba & Vostanis, 2001) ที่มีจุดมุ่งหมายให้เจ้าหน้าที่ที่ให้บริการในหน่วยบริการระดับปฐมภูมิจึงมีความตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินและการบริหารจัดการเกี่ยวกับการให้บริการแก่เด็กและครอบครัว ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์ที่ทำงานด้านเด็กและครอบครัว ควรได้รับการฝึกอบรมและได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เพื่อให้การให้บริการสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการและครอบครัวของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานด้านเด็กและครอบครัวแล้ว (4) บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในฐานะผู้จัดการรายกรณี (case manager) (Jii, Meeks, MSSA, ACSW & LSW, 2001) ที่ต้องเป็นผู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรทางสังคมและการติดต่อประสานงานระหว่างทีมสหวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์อย่างสูงสุดต่อผู้ใช้บริการ รวมไปถึง (5) นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงาน ต้องเป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางสังคมที่หลากหลาย อาทิ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อให้เกิดการบริการที่มีประสิทธิภาพ และ (6) การทำงานในรูปแบบสหวิชาชีพ ที่นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประเมินเด็กและครอบครัว (Child and Family Assessment) ซึ่งควรกระทำโดยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละวิชาชีพ ในประเทศอังกฤษได้มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในทีมสหวิชาชีพ การศึกษาวิจัยมุ่งเน้นถึงวิธีการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นศึกษาที่บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในทีมสหวิชาชีพด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในบริบทรูปแบบการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ สถานะและพลังอำนาจ การ

แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการรักษาความลับ และความสัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติวิชาชีพอื่น ซึ่งพบว่าบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในบริบทดังกล่าวมีทั้งความท้าทาย ต้องเผชิญกับความซับซ้อนและการจัดการกับปัญหา ในขณะเดียวกันนักสังคมสงเคราะห์ต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างวิชาชีพ ซึ่งบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในทีมสหวิชาชีพนั้นต้องอาศัยความชำนาญและความเป็นมืออาชีพ (Frost, Robinson & Anning, 2005) การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต้องบูรณาการการปฏิบัติงานในระดับนโยบายและในระดับปฏิบัติเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานกับเหยื่อความรุนแรงในครอบครัว การผสมผสานองค์ความรู้ทางด้านสุขภาพจิตและความเข้าใจเกี่ยวกับโรคและอาการทางจิตเวช จะสามารถช่วยให้การประเมินและวินิจฉัย เพื่อให้การวางแผนให้ความช่วยเหลือมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Hahn & Scanlon, 2016) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในศตวรรษที่ 21 โดย National Association of Social Worker (Ramsay, 2003) ที่กล่าวว่า การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในศตวรรษที่ 21 ยังคงต้องดำเนินตามองค์ประกอบหลักที่สำคัญได้แก่ คุณค่า เป้าหมาย การแทรกแซงเพื่อให้ความช่วยเหลือองค์ความรู้และระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในอนาคตยังคงมุ่งเน้นที่คุณค่า ทฤษฎี และการปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทั้งบทบาทนักวิชาการ และบทบาทของผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ล้วนเป็นบทบาทที่มีความสอดคล้องและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต้องเป็นผู้เฝ้าหาความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาวิชาชีพ ในขณะที่นักวิชาการมีบทบาทเป็นผู้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและรวบรวมข้อมูลสถิติจากการปฏิบัติงานและส่งเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ ผลักดันไปสู่การสร้างนโยบายเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งสองภาคส่วนมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมกันทั้งในภาพรวม และในประเด็นเฉพาะ กล่าวได้ว่าบทบาทนักสังคมสงเคราะห์ด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว และนักวิชาการ เป็นเสมือนฟันเฟืองที่สนับสนุนและเอื้อต่อการขับเคลื่อน

และพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าในการพัฒนาการปฏิบัติงานในกลุ่มเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทั้งในระดับปฏิบัติการและนโยบาย

บทบาทที่ควรจะเป็นของนักสังคมสงเคราะห์เพื่อการพัฒนาทางด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว

ในส่วนของบทบาทนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งชี้ชัดไปที่การปฏิบัติงานที่ควรพัฒนาทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ แต่เมื่อพิจารณาบทบาทที่ควรจะเป็น ในมุมมองของสังคมไทย และมุมมองที่ต้องก้าวให้ทันสังคมโลก มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ในระดับสังคมไทย

นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพด้านเด็กฯ กับบทบาทที่ควรจะเป็นท่ามกลางการปฏิบัติงานในสังคมไทยปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม โครงสร้างของประชากร ขนาดของปัญหา รูปแบบความรุนแรง พื้นที่ความรุนแรงของเด็กในสถานศึกษา และครอบครัวที่มีมากขึ้น ผู้กระทำความรุนแรงเป็นบุคคลในครอบครัวมากขึ้น ความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาในมิติสังคม หรือการพัฒนาทางมิติสังคมมิได้เป็นไปตามการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สิ่งนี้นักสังคมสงเคราะห์ต้องปรับตัวและพัฒนาความสามารถให้ก้าวทันและอยู่เหนือปัญหาที่เกิดขึ้น จากปัจจัยรอบด้านเหล่านี้ คือ (1) การปฏิบัติงานบนฐานความเป็นวิชาชีพอย่างมืออาชีพ รวมทั้งการที่สามารถปฏิบัติงานร่วมกับสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง อย่างมีความชัดเจนในบทบาทและพื้นที่ของตนเอง หลักการของความเป็นวิชาชีพที่สำคัญในแง่ของการปฏิบัติ คือ เป็นความรู้ และทักษะเฉพาะที่วิชาชีพอื่นไม่สามารถทำแทนได้ หรือทำได้แต่ไม่มีคุณภาพเท่ากับเจ้าของวิชาชีพดำเนินการเอง (2) การสร้างการยอมรับการปฏิบัติงานในฐานะที่เป็นวิชาชีพหนึ่งในสังคมไทย การสร้างผลงานเชิงประจักษ์ทั้งในแง่ของการป้องกัน และการฟื้นฟูสภาพของผู้ใช้บริการ รวมถึงการเปิดเผยบทบาทของตนเอง ของวิชาชีพที่ถูกต้องสู่สาธารณะ บทบาทที่มิใช่เพียงการช่วยเหลือ การให้ การแจกจ่ายของแก่กลุ่มเปราะบางในสังคมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบทบาทอื่นๆ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติจนถึงระดับ

นโยบายด้านสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ทั้งนี้บทบาทในสองกรณีแรก มิใช่เพียงบทบาทที่ควรทำต่อเด็ก เยาวชนเท่านั้น แต่รวมถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย (3) การปฏิบัติงานในเชิงของการป้องกัน การส่งเสริม โดยมีการปฏิบัติงานที่เป็นเชิงรุกให้มากขึ้น ทั้งในลักษณะของงานเชิงรุกที่เป็นกิจกรรม โครงการการป้องกัน สร้างเสริมคุณภาพชีวิตในรูปแบบต่างๆ ต่อกลุ่มเป้าหมายเด็ก เยาวชน และเชิงรุกในรูปแบบของการปฏิบัติงานในชุมชน (4) การเฝ้าระวัง การรณรงค์ ไม่สร้างการตีตราซ้ำ ความรุนแรงซ้ำในรูปแบบต่างๆ ต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งปัจจุบันเห็นได้ชัดจากสื่อสังคมรูปแบบต่างๆ ที่มีการนำข้อมูลของเด็ก ครอบครัว มาเผยแพร่เพื่อขอความช่วยเหลือ โดยการส่งข้อมูลต่อกัน โดยลืมนึกถึงสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของบุคคลเหล่านั้น ไม่ว่าจะการนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลนั้นจะมีจุดหมายเพื่อการต้องการความช่วยเหลือ หรือประชาสัมพันธ์ผลงานของตนเองก็ตาม นักสังคมสงเคราะห์ต้องพึงระวัง ทั้งในแง่ของการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดี และการรณรงค์ แจ้งข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อให้ผู้อื่น รวมทั้งผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนได้ปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องด้วยเช่นกัน เช่น หากเห็นเด็กถูกกระทำความรุนแรง ควรประสานหรือติดต่อองค์กรใดเพื่อขอความช่วยเหลือในเบื้องต้น เป็นต้น (4) ความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ ทั้งในมิติของผู้ผลิตงานวิชาการ งานวิจัย และผู้บริโภคข้อมูลข่าวสาร งานวิชาการ งานวิจัย ทางด้านสังคมสงเคราะห์ในกลุ่มเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาเนื้องาน ประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการ เพื่อนร่วมงาน วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ และสังคมไทย และ (5) การร่วมกันพัฒนาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ของไทยในภาพรวม การปฏิบัติงานต่อทุกกลุ่มเป้าหมายในทุกระดับวิธีการ และกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ให้ก้าวสู่ความมีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ ในฐานะที่เป็นอาชีพหนึ่งที่มีใบประกอบวิชาชีพการปฏิบัติงานรองรับ ภายใต้พระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พ.ศ.2556

ในระดับนานาชาติ หรือในระดับสังคมโลก

บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ที่ได้รับการพัฒนาในระดับบุคคล สังคม เป็นส่วนสำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่ความเป็นมืออาชีพในระดับนานาชาติ หรือสังคมโลก ไม่ว่าจะในมิติของความรู้ ทักษะ และความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ อย่างไรก็ตาม สิ่งที

นักสังคมสงเคราะห์ควรมุ่งมั่นและมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลง คือ (1) การมีความรู้ในข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคมจากองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศ และระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น The International Federation of Social Workers (IFSW), the International Association of Schools of Social Work (IASSW), The National Association of Social Workers (NASW) และ Asian Pacific Association for Social Work Education (APASWE) รวมถึงองค์กรอื่นๆ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทั้งนี้ รวมถึงการมีความรู้ ความเข้าใจในปฏิญญาสากล ข้อตกลงต่างๆ ที่ได้มีการลงนามระหว่างประเทศ และยังรวมถึงการติดตามอ่านและให้ความสนใจกับข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏในวารสารวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อให้เห็นถึงทิศทางความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานในรูปแบบใหม่ๆ ของเพื่อนร่วมวิชาชีพที่มีอยู่ทั่วโลก (2) การเสริมสร้าง “ศักยภาพทางวัฒนธรรม” (Cultural competence) ให้กับตนเองและวิชาชีพ ทั้งในมิติของความรู้ ทักษะ และการทัศนคติ ทั้งนี้ เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในช่วงที่ผ่านมา ความหลากหลายของผู้ใช้บริการมีมากขึ้น ทั้งในมิติของเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อที่แตกต่างกัน ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์ต้องเรียนรู้อย่างมีความเข้าใจ ไม่มีอคติ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ซึ่งศักยภาพทางวัฒนธรรม อาจตีความได้ชัดว่าหมายถึง การปฏิบัติและเคารพในความเชื่อของผู้ใช้บริการ มิใช่ใช้ความเชื่อ วัฒนธรรมของตนเองไปปฏิบัติกับผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่างออกไป และ (3) การเปิดโลกทัศน์ในการเรียนรู้ การฟังจากบุคคลรอบกาย ทั้งในระดับประเทศ และนานาชาติ เพื่อความเป็น International Social Worker ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเข้าร่วมงานประชุมสัมมนาต่างๆ การร่วมนำเสนอผลงานวิชาการ เพื่อโอกาสในการได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนร่วมวิชาชีพ และสหวิชาชีพ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำความรู้นั้นๆ มาพัฒนางานของตนเองและวิชาชีพให้มีคุณภาพ และมีการนำไปปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการมากขึ้น

บทสรุปและข้อท้าทาย

ความเป็นวิชาชีพมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับการ (ควร) มีความรู้ ทัศนคติ และทักษะการปฏิบัติงานในด้านนั้นๆ เป็นความคาดหวังทั้งจากตัวผู้ปฏิบัติงานเอง ผู้เกี่ยวข้องรอบข้าง รวมถึงผู้ใช้บริการ ในมาตรฐานและความเป็นมืออาชีพของนักสังคมสงเคราะห์ที่ต้องมีและอยู่ภายใต้แนวปฏิบัติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ กระแสการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมรอบด้าน ความไม่หยุดนิ่ง ความเป็นพลวัตของกระแสสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไม่ซ้ำรูปแบบกัน ต่างสะท้อนให้เห็นถึงความชัดเจนและความเป็นจริงของความเป็นสังคมศาสตร์ ความทันสมัยทั้งในมิติบวกและลบของสังคมที่มีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกขณะ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติงานของนักวิชาชีพด้านสังคมศาสตร์ รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ มีความแตกต่างไปจากผู้ปฏิบัติงานในด้านวิทยาศาสตร์ หรือผู้ที่ปฏิบัติงานภายใต้ใบประกอบโรคศิลป์อื่นๆ ในสายวิทยาศาสตร์สุขภาพ กล่าวคือ เมื่อปัจจัยรอบตัว บริบทสังคมเปลี่ยน นักวิชาชีพด้านสังคมศาสตร์ก็ต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงนั้นให้ได้ เพื่อการปฏิบัติงานที่ก้าวทันปัญหา และการปฏิบัติงานในเชิงรุกที่มีประสิทธิผลเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ใช้บริการได้มากขึ้น แม้การต้องปรับตัว ปรับวิธีการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา อาจเป็นความยาก ความเหนื่อยในการต้องเผชิญ แต่ในอีกมิติ สิ่งนี้คือความท้าทายที่ทำให้พื้นที่การปฏิบัติงานมีความชัดเจน การได้รับการยอมรับของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์มีมากขึ้นในทุกระดับ

เด็ก เยาวชน และครอบครัว เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ มิใช่เพียงด้านการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาในมิติอื่นๆ ของวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เพราะเขาเหล่านี้ คือ “ผู้ใหญ่ในวันหน้า” “คือความหวังของสังคม” และ “ครอบครัวเป็นสถาบันแรก สถาบันที่สำคัญที่สุดของมนุษย์” ทั้งกลุ่มเป้าหมาย และสถาบันนี้ ต่างเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่ถูกให้ความสำคัญตาม (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 หรือหากไม่พาดพิงถึงแผนดังกล่าวหรือแผนอื่นๆ แล้ว กลุ่มนี้ก็มีความสำคัญในตัวของพวกเขาเองโดยธรรมชาติของสังคมอยู่แล้ว ในวันนี้ สถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น นักสังคมสงเคราะห์และวิชาชีพอื่นๆ ที่ปฏิบัติงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว อาจต้องย้อนกลับมาทบทวนและพิจารณาการปฏิบัติงาน

ของตนเองอีกครั้งหรือไม่ เมื่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มนี้ในปัจจุบัน มีความรุนแรง มีความหลากหลาย เป็นปัญหาในตัวและสถาบันของมันเอง หมายถึง สถาบันครอบครัวกลับมีส่วนสำคัญในการสร้างปัญหา สร้างความรุนแรงให้กับเด็กและเยาวชนในความดูแลมากยิ่งขึ้น สิ่งนี้สะท้อนว่าเรากำลังปฏิบัติงานในเชิงรุกเพื่อการป้องกัน ส่งเสริม บกพร่องหรือน้อยไปหรือไม่ แต่ถ้าหากคิดว่า สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นๆ เราได้ปฏิบัติงานเต็มที่แล้ว เราไม่สามารถควบคุมทุกปัจจัยได้ ทางเลือกและทางออกที่ดีที่สุดของนักสังคมสงเคราะห์ในกรณีนี้ คือ การปฏิบัติงานในส่วนที่สามารถดำเนินการเพื่อกลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นวิชาชีพ ในขณะที่เดียวกันไม่ลืมที่จะใส่ใจกับการปฏิบัติงานในเชิงป้องกัน ส่งเสริมควบคู่ไปด้วย ซึ่งมีใช้เพียงเพื่อกลุ่มเด็กเท่านั้น แต่รวมถึงคนทุกคนในสังคมไทยที่ต้องได้รับโอกาส ความเสมอภาคจากการปฏิบัติของนักวิชาชีพ ให้สอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในแผนฯ ฉบับที่ 12 และที่นักวิชาการมักจะพาดพิงถึงประโยคนี เพื่อสะท้อนถึงความเท่าเทียมและความยุติธรรม ที่ทุกสังคมต้องมี ว่าเราจะ “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง สร้างสังคมเป็นธรรมและเข้มแข็ง” อย่าให้ข้อความนี้เป็นเพียงกระแสที่กล่าวถึงต่อกันเพียงเพื่อการสร้างภาพพจน์ที่ดีของสังคม แต่ไม่ถูกนำไปใช้ในทางปฏิบัติเพื่อกลุ่มเปราะบางและคนทุกคนในสังคม ก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ ที่จะกำหนดควิลีมาเพื่อสะท้อนการทำงานที่ตรงกันข้ามของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง นักสังคมสงเคราะห์ควรเริ่มและจุดประกายให้ประโยชน์นี้มีความเป็นจริงผ่านการปฏิบัติงานอย่างมีความเป็นมืออาชีพ และเป็นต้นแบบในการสร้างสังคมเป็นสุข ในฐานะผู้ที่ (ควรต้อง) ชำนาญการด้านสังคมมากกว่าวิชาชีพอื่นๆ สิ่งนี้ต่างหากที่นับเป็นความท้าทายในการปฏิบัติงานภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและโลกในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). แม่ท้องอย่าลืมหงทะเบียยนรับเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด ภายใน 30 ก.ย.59. 3 พฤษภาคม 2560. <https://th.theasianparent.com>

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). สธ.ขยาย ‘ศูนย์พึ่งได้’ ไปยัง รพ.สต. 9,750 แห่ง ในปี 2560, <https://www.hfocus.org/content/2016/11/130491>
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2558). แรงงานในประชาคมอาเซียน โอกาสและความท้าทาย.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2559). สถิติประชากรและบ้าน – จำนวนประชากรแยกอายุ.
- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2556). ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ASEAN Human พฤษภาคม 2560. <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/asean-media-center-20130614-163951-210860>.
- กองอาเซียน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). คณะกรรมาธิการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children –ACWC), 30 เมษายน 2560. https://www.m-society.go.th/asean/ewt_dl_link.php?nid=54
- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. (2558). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี. กรุงเทพมหานคร.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร.
- คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี. (2559). R2R...คืออะไร?. กรุงเทพมหานคร
- จินตนา อาจสันเทียะ และ สายสมร เฉลยกิตติ. (2559). ประชาคมอาเซียนกับระบบสุขภาพไทย ASEAN Community and Thai Health System. วารสารพยาบาลทหารบก, ปีที่ 17(ฉบับที่ 3), หน้า10-16. <http://www.thairath.co.th/content/556171>
- ชัยรัตน์ เวชพานิช. (2555). สถานการณ์แรงงานข้ามชาติในประเทศไทย: ผลกระทบเชิงบวกและลบที่เกี่ยวข้องกับระบบสาธารณสุขของประเทศ. 4 พฤษภาคม 2560. <http://www.ns.mahidol.ac.th>

- พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในวัยรุ่น พ.ศ. 2559. (2559, 31 มีนาคม)ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 30 ก. หน้า 1 ก. หน้า 1.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550. (2550, 25 กรกฎาคม) ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 41 ก. หน้า 1.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551. (2551, 30 มกราคม) ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 19 ก. หน้า 28.
- พูนสุข มาศรีรังสรรค์. (2559). การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ,4(1), 221-242.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2558). วิเคราะห์เด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). สถิติแรงงานข้ามชาติ. กรุงเทพมหานคร.
- สุพัตรา ศรีวณิชชากร. (2555). สุขภาพของประชาชนในประชาคมอาเซียน: โอกาสและความท้าทาย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.
- สุรพล ปธานวนิช. (2554). การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. (2546, 24 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 120 ตอนที่ 95 เมษายน 2560. http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=5146&filename=index
- ไทยโพสต์. (2559). สธ.วอนคนไทย “ มีลูกเพื่อชาติ”, 3 พฤษภาคม 2560. 4 พฤษภาคม 2560 <http://www.thaipost.net>
- ไทยรัฐ. (2558). 2559 เข้าสู่ประชาคมอาเซียน, <http://www.thairath.co.th/content/556171>. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2560.

องค์การยูนิเซฟประเทศไทย. (ม.ป.ป.). รู้จักกับความรุนแรงต่อเด็ก, 1 พฤษภาคม 2560.
http://endviolencethailand.org/violence_against_children

ภาษาต่างประเทศ

- Douglas, H. & Walsh, T. (2010). Mothers, domestic violence, and child protection. *Journal of Violence Against Women*, 16(5), 489-508.
- Frost, N., Robinson, M., & Anning, A. (2005). Social workers in multidisciplinary teams: Issues and dilemmas for professional practice. *Journal of Child and Family Social Work*, 10, 187-196.
- Hahn, S. & Scanlon, E. (2016). The integration of micro and macro practice: A qualitative study of clinical Social Workers' practice with domestic violence survivors. *Journal of Women and Social Work*, 31(3), 331-343.
- Haight, W. & Kayama, M. (2013). Ethnography in social work practice and policy. *Journal of Qualitative Social Work*, 13(1), 127-143.
- Jii, B., Meeks, MSSA, ACSW & LSW. (2001). A social work case management experience in a managed care setting: The need for effective communication. *Journal of Home Health Care Management & Practice*, 13(6), 444-451.
- Oxford University. (2016). *Modern Social Work Theory* (4th ed.). New York: Oxford University Press.
- Poonpoksinsin, W. (2017). Social Work in Thailand: A Case of Domestic Abuse on Muslim Child. Paper for religion and social work: how does Islamic "social work operate in Asia?" by Social Work Research Institute,

Japan College of Social Work and Asian Research Institute for International Social Work, Shukutoku University, Japan.

Ramsay, R. (2003). Transforming the working definition of social work into the 21st century. *Journal of Research on Social Work Practice*, 13(3), 324-338.

Sebuliba, D. & Vostanis, P. (2001). Child and adolescent mental health training for primary care staff. *Journal of Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 6(2), 1359-1045.

UNICEF. (1989). Convention on the Rights of the Child, May 7, 2017. https://www.unicef.org/thailand/tha/overview_5954.html

UNICEF. (2016). Children from all walks of life endure violence, and millions more are at risk, May 1, 2017. <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence>

United Nation. (1948). Universal Declaration of Human Rights, May 1, 2017. <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

Webb, B. M. & Harden, B. J. (2003). Beyond child protection: Promoting mental health for children and families in the child welfare system. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 11(1), 49-58.